

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ: МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ, ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД, НАЦІОНАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ

PREVENTION AND CONTROL OF DOMESTIC VIOLENCE: INTERNATIONAL STANDARDS, EUROPEAN EXPERIENCE, NATIONAL PERSPECTIVES

Зубицька І.В., студентка III курсу
юридичного факультету

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Стаття присвячена вивченню міжнародного, іноземного, зокрема європейського, досвіду кримінально-правової протидії домашньому насильству, що є проблемою не лише локальною, але і загальносвітовою, яка значно ускладнилась у період пандемії COVID-19. Згідно з офіційною статистикою Генеральної прокуратури України за останні роки (2019–2020 рр.) кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 126-1 Кримінального Кодексу України збільшилася більше ніж удвічі, що спонукає до дослідження цієї проблеми та розроблення шляхів запобігання цьому явищу. Обґрунтовано актуальність вивчення та врахування в нормотворчій діяльності України іноземного досвіду протидії домашньому насильству, оскільки насильство в сім'ї в більшості європейських країн є давно криміналізованим діянням, а тому наявний механізм ефективної протидії цьому явищу.

Проаналізовано правове визначення поняття «домашнього насильства» в Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашнього насильства та боротьбу з цими явищами (Стамбульській конвенції), модельному законодавстві ООН про домашнє насильство та національних законах деяких європейських держав.

Проаналізовано досвід запобігання та протидії домашньому насильству в Австрії, Польщі, ФРН, Франції, Великій Британії та Болгарії. Досліджено основні законодавчі положення щодо кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства в кожній із цих країн та спеціальні заходи запобігання і протидії цьому явищу. Узагальнено досвід боротьби з домашнім насильством у європейських країнах щодо можливостей його використання в Україні.

Отже, вивчення такого явища, як домашнє насильство, з погляду іноземного та міжнародного досвіду запобігання та протидії насильству в сім'ї та впровадження найкращих зарубіжних практик у вітчизняне правове поле є необхідним та допоможе Україні вирішити низку проблем, що виникають сьогодні у сфері протидії домашньому насильству та мінімізації його проявів у майбутньому. Підкреслено та обґрунтовано необхідність прискорення Україною процесу ратифікації Стамбульської конвенції та приведення національних законів у відповідність із положеннями цього документа.

Ключові слова: домашнє насильство, заходи запобігання та протидії домашньому насильству, європейський досвід протидії домашньому насильству, Стамбульська конвенція, ратифікація.

The article is devoted to the study of international, foreign, in particular European experience of criminal law counteraction to domestic violence, which is a problem not only local but also global, which became much more complicated during the COVID-19 pandemic. According to the official statistics of the General Prosecutor's Office of Ukraine for the last years (2019–2020), the number of registered criminal offenses under Art. 126-1 of the Criminal Code of Ukraine has more than doubled, which encourages the study of this problem and the development of ways to prevent this phenomenon. The urgency of studying and taking into account foreign experience in combating domestic violence in the rule-making activities of Ukraine is substantiated, as domestic violence in most European countries is a long-criminalized act, and therefore there is a mechanism for effective counteraction to this phenomenon.

The legal definition of the concept of "domestic violence" in the Convention of the Council of Europe on the Prevention of Violence against Women and Domestic Violence and the Fight against These Phenomena (UN Legislative and National Legislation) is analyzed.

The experience of preventing and combating domestic violence in such countries as Austria, Poland, Germany, France, Great Britain and Bulgaria is analyzed. The main legislative provisions on criminal liability for domestic violence in each of these countries and special measures to prevent and combat this phenomenon are studied. The experience of combating domestic violence in European countries on the possibilities of its use in Ukraine is summarized.

Therefore, the study of such a phenomenon as domestic violence, in terms of foreign and international experience in preventing and combating domestic violence and the introduction of best foreign practices in the domestic legal field is necessary and will help Ukraine solve a number of emerging problems in combating domestic violence and minimizing its manifestations in the future. The need for Ukraine to accelerate the ratification process of the Istanbul Convention and bring national laws in line with the provisions of this document is emphasized and justified.

Key words: domestic violence, measures to prevent and counteract domestic violence, European experience in combating domestic violence, Istanbul Convention, ratification.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 спричинила уповільнення темпів людського розвитку у всьому світі, не тільки завдавши економічних збитків, але й ще більше загостривши соціальні проблеми. Введений у багатьох країнах режим соціальної ізоляції лише посилив іншу, вже раніше існуючу «пандемію» – домашнє насильство.

Згідно з офіційною статистикою Генеральної прокуратури України, з початку карантину, який був введений у нашій державі на початку березня 2020 р., кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 126-1 Кримінального Кодексу (далі – КК) України значно зросла. Так, якщо за 2019 р. кількість облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, становила 1068, то вже у грудні 2020 р. ця цифра зросла більше ніж удвічі – до 2212. При цьому кількість осіб, яким вручено повідомлення про підозру за ст. 126-1 КК України, за 2020 р. становила 1877, тоді як за 2019 р. – 788. Звісно, ці цифри не відображають існуючу ситуацію повною мірою,

адже частина випадків залишаються незареєстрованими, оскільки постраждалі далеко не завжди звертаються по допомогу. Однак збільшення випадків насильства в сім'ї спонукає до дослідження цієї проблеми та розроблення шляхів запобігання та протидії цьому явищу сьогодні і мінімізації його проявів у майбутньому, чим і зумовлюється актуальність цієї статті.

Проблема домашнього насильства нині є не тільки локальною, а й загальносвітовою. З розповсюдженням коронавірусної інфекції уряди багатьох держав запровадили низку заходів та програм, спрямованих на запобігання та подолання домашньому насильству, оскільки вимушені карантинні заходи у всьому світі збільшують ризики скоєння насильницьких дій через перебування кривдника з постраждалою особою в одному приміщенні та неможливість покинути його. У зв'язку з цим іноземний досвід кримінально-правової протидії домашньому насильству може стати прикладом для удосконалення кримінального

законодавства України, оскільки в більшості країн Європейського Союзу (далі – ЄС) вчинення насильства в сім'ї є давно криміналізованим діянням, а тому наявна апробація ефективності заходів протидії цьому явищу.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Іноземний досвід протидії домашньому насильству був предметом дослідження таких учених, як А.А. Васильєв, А.А. Вознюк, А.О. Галай, О.О. Дудоров, М.І. Хавронюк та інші.

Метою статті є вивчення міжнародного, іноземного, зокрема європейського, досвіду кримінально-правової протидії домашньому насильству, за результатами якого мають бути розроблені науково обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення чинного вітчизняного законодавства.

Вклад основного матеріалу. У 2011 р. у Стамбулі було підписано Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція), яка є одним із найбільш прогресивних міжнародних інструментів протидії проявам домашнього насильства. З метою реалізації положень Стамбульської конвенції Верховною Радою України було прийнято два важливих Закони: від 6 грудня 2017 р. «Про внесення змін до деяких законів України у зв'язку з ратифікацією Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» № 785-VIII та від 7 грудня 2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству» № 2229-VIII (далі – Закон від 7 грудня 2017 р.). Перший закон передбачає доповнення КК України статтею 126-1, згідно з якою домашнє насильство визнається кримінальним правопорушенням, другий – запровадження спеціальних заходів протидії цьому явищу в українському суспільстві та створення Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства.

У більшості міжнародних нормативно-правових актів, зокрема і Стамбульській конвенції, використовується поняття «домашнє насильство», яке визначається як всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає або проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні [1, с. 49].

Модельне законодавство ООН тлумачить домашнє насильство як усі насильницькі дії фізичного, психологічного і сексуального характеру щодо жінок, здійснені на підставі статевої ознаки, особою або особами, які пов'язані з ними родинними і близькими стосунками, від словесних образ і погроз до тяжких фізичних побоїв, викрадення, загрози каліцтвом, залякування, примус, переслідування, словесні образи, насильницьке або незаконне вторгнення в житло, сексуальне насильство, зґвалтування в шлюбі, насильство, пов'язане з викупом нареченої, насильство, пов'язане з експлуатацією через проституцію, насильство щодо хатніх робітниць та спроби здійснити такі дії [2].

Майже всі національні закони, спрямовані на протидію насильству в сім'ї, розробляються відповідно до цих міжнародних документів, проте мають свої істотні відмінності як у визначенні домашнього насильства, так і у специфіці реагування на такі випадки, викликані здебільшого особливостями правових систем та рівнем розвитку громадянського суспільства в країні.

Так, у Великій Британії під домашнім насильством розуміється будь-який інцидент або модель випадків контролю, примусової чи загрозливої поведінки, насильства чи жорстокого поводження між дорослими, які є або були співмешканцями, або щодо членів сім'ї незалежно від статі чи сексуальності. Це може охоплювати такі типи зловживань: психологічне, фізичне, статево, фінансове та/або емоційне [3].

У законодавстві Болгарії насильство в сім'ї визнається як дії фізичного, психологічного, сексуального,

емоційного чи іншого характеру і досвід такого насильства, вимушене обмеження особистого життя, особистої свободи та особистих прав, вчинені щодо особи, з якою кривдник пов'язаний сімейними відносинами або фактичним спільним проживанням [4].

В Австрії Закон «Про захист від насильства в сім'ї» трактує домашнє насильство як будь-який протиправний фізичний напад, погіршення стану здоров'я або посягання на свободу іншого з умислом, незалежно від того, чи відбуваються дії в межах або поза межами спільного домогосподарства [5].

Тож загалом підходи до визначення поняття «домашнє насильство» можна розглядати у двох значеннях: у широкому, яке всебічно охоплює це явище, і вузькому, що охоплює лише діяння, що мають ознаки правопорушень, відповідальність за які передбачена відповідним національним законодавством.

Розглянемо досвід кримінально-правової протидії домашньому насильству на загальнонаціональних рівнях в окремих країнах ЄС, зокрема Австрії, Польщі, ФРН та Франції – держав, якими було ратифіковано Стамбульську конвенцію, та країн, що досі не інтегрували положення цього документу у своє законодавство, як-от Велика Британія чи Болгарія. Моніторинг такого світового досвіду та з'ясування причин впровадження чи не впровадження зазначеними країнами положень Стамбульської конвенції у національне правове поле допоможе Україні вирішити низку проблем, що виникають сьогодні в нашій країні у сфері протидії домашньому насильству.

У ст. 12 Стамбульської конвенції вказується на те, що держави-учасники зобов'язані вживати усіх необхідних законодавчих та інших заходів для запобігання всім формам насильства, які підпадають під сферу застосування цієї Конвенції, будь-якою фізичною або юридичною особою. Будь-які заходи, ужиті згідно із Стамбульською конвенцією, повинні враховувати й спрямовуватися на особливі потреби осіб, які стали вразливими внаслідок особливих обставин; у центрі таких заходів повинні бути права людини всіх жертв [1].

У ст. 24 Закону від 7 грудня 2017 р. зазначається, що до особи, яка вчинила домашнє насильство, може бути встановлено спеціальні заходи протидії домашньому насильству, до яких належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника (вноситься уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України); 2) обмежувальний припис стосовно кривдника (видається судом); 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (здійснюється уповноваженими підрозділами органу Національної поліції України); 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників (відповідальними за виконання програм для кривдників є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування) [6].

О.В. Старчук відзначає, що у Франції протидія домашньому насильству розпочалася у рамках Національної державної програми щодо боротьби з насильством жінок і з подружнім насильством у зв'язку з прийняттям Закону Франції «Про посилення попередження і покарання за насильство в сім'ї або у відношенні неповнолітніх» [7, с. 85]. Особливістю цього Закону стала можливість суддів у справах сім'ї видавати спеціальні постанови, які забезпечують безпеку жертв сімейного насильства, що дають змогу жінці, яка стала жертвою насильства у сім'ї, змінити місце проживання або змусити чоловіка покинути спільне місце проживання [8].

Як відомо, основу кримінального законодавства Франції становлять норми КК, в якому вчинення протиправних дій щодо подружжя і партнера одне щодо одного виступає обтяжуючою обставиною більшої частини кримінальних правопорушень і карається суворіше, ніж аналогічні діяння, що скоєні не щодо членів сім'ї. Так, відповідно до

ст. 222-18-3 КК Франції погроза будь-яким способом вчинити злочин проти подружжя, співмешканця, партнера, який живе із кривдником згідно з угодою громадянської солідарності, караються позбавленням волі на строк до 3 років та штрафом у розмірі 45 000 євро [9].

Статтею 222-31-1 КК Франції передбачається відповідальність за такий вид сексуального насильства в сім'ї, як інцест, вчинений стосовно подружжя або партнера, з яким особа перебуває у відносинах за угодою громадянської солідарності, або щодо інших членів сім'ї, якщо він має владу над жертвою де-юре або де-факто [9].

Крім того, у Франції ефективно налагоджена взаємодія підрозділів поліції з «гарячою мобільною лінією», що дає змогу оперативно прибувати на місце вчинення насильства в сім'ї. Підрозділи поліції повинні негайно забезпечити особі захист від особи, яка вчинила насильство. Суд може призначити такий захід протидії насильству у сім'ї, як використання електронних ОРБ-браслетів. За допомогою цих браслетів поліція отримує сигнал про те, що особа, яка вчинила насильство в сім'ї, наближається до потерпілої, і, відповідно, може оперативно реагувати на це.

Протидія домашньому насильству в Австрії базується на таких принципах: 1) забезпечення життя потерпілої особи в середовищі, що є безпечним від насильства (включаючи побутове); 2) домашнє насильство є кримінально караним діянням, а не «сімейною справою»; 3) кожному гарантується захист його прав законом.

Зокрема, положення законодавства Австрії, що спрямовані на запобігання та протидію домашньому насильству, містяться в Цивільному та в Правоохоронному кодексах, Акті служби безпеки, а також у спеціальному нормативно-правовому акті, що регулює питання запобігання та протидії домашньому насильству, – Акті про захист від насильства у сім'ї, який має силу закону. Важливими є положення останнього щодо забезпечення захисту жертви насильства від особи, яка його вчиняє, через процедури виселення кривдника і накладення заборонного ордеру. Таке рішення віднесено до повноважень поліції. Так, у випадку виникнення реальної небезпеки продовження або посилення насильства щодо потерпілої особи поліція має право на виселення кривдника з житла незалежно від його права власності шляхом видання заборонного ордеру на десятиденний строк. При цьому порушник не має права відвідувати помешкання навіть у разі згоди на це потерпілої особи. Така заборона поширюється не лише на помешкання потерпілої особи, а й на інші визначені судом місця (місце роботи, навчання дітей тощо) [5, с. 14].

Однією з основних рис Акта про захист від насильства в сім'ї в Австрії є те, що в разі вчинення насильства поліція повинна реагувати, незважаючи на інтереси потерпілої особи, яка самостійно приймає рішення лише стосовно тимчасової судової заборони. Такий двоступеневий підхід забезпечує розуміння того, що держава є відповідальною за безпеку у приватному житті та обізнана з проблематичною ситуацією потерпілої особи, яка перебуває в насильницьких стосунках під тиском кривдника.

Австрійський досвід протидії домашньому насильству було б доцільно запровадити і в діяльність правоохоронних органів України, адже в нашій державі ізолюють жертву насильства, тоді як у більшості країн світу – кривдника.

Тим не менше, за законодавством України передбачена можливість винесення термінового заборонного припису стосовно житлового приміщення, який видається винятково кривднику, однак лише за умови, що таке житло є місцем спільного проживання (перебування) постраждалої особи та кривдника відповідно до Закону від 7 грудня 2017 р. При цьому органи Національної поліції наділяються повноваженнями щодо здійснення виселення кривдника в примусовому порядку із житлового приміщення, якщо кривдник відмовляється добровільно його залишити [6].

У ФРН існує заборона щодо входження до свого будинку (квартири) у випадку вчинення насильства щодо членів сім'ї, неможливість перебування біля будинку ближче, ніж на встановлену судом відстань, обмеження контактів з дітьми, жінкою, іншою особою, що стала жертвою насильства в сім'ї, заборона наближення до потерпілих осіб, зустрічі з ними і намагання контактувати, використовуючи мобільні та інші способи зв'язку [7, с. 85].

Крім того, згідно із Законом ФРН «Про побутове насильство» потерпілій особі надається право правової претензії на виділення квартири. Тобто у разі заподіяння фізичної шкоди здоров'ю або обмеження свободи і, за певних умов, у разі виникнення загрози такого порушення суд може зобов'язати кривдника звільнити квартиру незалежно від того, в шлюбі партнери чи ні; навіть власник квартири або єдиний квартиронаймач, орендар, який вчиняє насильство, може бути примусово відселений від жертви [10].

Насильство в сім'ї згідно з польським законодавством є кримінальним правопорушенням, яке карається ст. 207 КК Польщі, розміщеної у розділі XXVI «Злочини проти сім'ї і опікунства». Зокрема, той, хто завдає фізичної чи психологічної шкоди найближчій особі або іншій особі, яка постійно чи тимчасово перебуває у залежності від винної особи, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років. Якщо винний діяв із особливою жорстокістю, то строк покарання у виді позбавлення волі становить від 1 до 10 років. Якщо постраждала особа намагається вчинити самогубство внаслідок дій винуватця, то строк покарання у виді позбавлення волі становить від 2 до 12 років [11].

Незважаючи на наявність у КК Польщі окремої норми, яка передбачає відповідальність за домашнє насильство, з метою подолання проблеми насильства в сім'ї також був ухвалений і спеціальний Закон «Про протидію злочинам у сім'ї», який запровадив такий запобіжний захід, як виселення особи, яка вчинила домашнє насильство, зі спільного із жертвою житла, якщо є вагомі причини вважати, що кривдник може знову вчинити насильницький злочин щодо потерпілого. На основі цього Закону було запроваджено процедуру «Синіх Хартій», значення якої полягає в тому, що у разі фіксації факту домашнього насильства працівник поліції застосовує відповідні заходи. Так, внаслідок повідомлення про факт вчинення домашнього насильства правоохоронні органи разом із прокуратурою негайно вчиняють дії щодо усунення загрози, а саме: 1) усувають кривдника зі спільного помешкання; 2) у випадку, коли особа була засуджена за злочин проти дитини, але звільнена від відбування покарання, проте продовжує вчиняти злочини проти дитини, тоді така інформація негайно повідомляється суду і особа направляється для реального відбування покарання; 3) якщо дитина зазнає жорстокого поводження, то вона може бути негайно виселена навіть без рішення суду. У цьому випадку дитина утримується в лікарні, «тимчасовій сім'ї», а протягом 24 годин суд розглядає це питання та визначає подальші дії [12].

Крім того, в межах процедури «Сині Хартії» було введено карту «Б», яку жертва домашнього насильства заповнює в спокійній обстановці після вжиття поліцією необхідних заходів проти агресора, оскільки після акту домашнього насильства жертва не завжди може адекватно оцінити ситуацію і чітко відповісти на запитання поліції та надати всю необхідну інформацію, щоб допомогти правоохоронним органам розробити правильну стратегію надання належної допомоги у конкретній родині [13, с. 85]. Ця процедура є досить дієвим заходом боротьби з домашнім насильством. Зокрема, це пов'язано з тим, що жоден випадок насильства, вчинений агресором, не ігнорується, а супроводжується активним реагуванням поліції, яка здійснює оперативні заходи, що спрямовані на припинення насильства в родині.

Однак, незважаючи на досить ефективну діяльність таких заходів боротьби з домашнім насильством, Польщею яка є однією з країн, якою було схвалено та імplementовано положення Стамбульської конвенції в національне законодавство, у липні 2020 р. було заявлено про можливість підготовки офіційного процесу виходу з договору. Це було пояснено тим, що, на думку польського уряду, Стамбульська конвенція є шкідливою, оскільки вимагає, щоби школи вчили дітей про стать в ідеологічному плані та знецінювали біологічну. Однак така позиція була розкритикована польським народом та викликала надзвичайно бурхливу реакцію як всередині країни, так і за її межами.

Загалом нині є 11 країн, якими було підписано, але досі не ратифіковано Стамбульську конвенцію, серед яких – Велика Британія, Болгарія, а також Україна. Таке небажання ратифікувати документ часто ґрунтується на неправильному розумінні та хибному тлумаченні застосування у тексті документа слова «гендер», яке, на думку урядів цих держав, може призвести до підміни звичного поняття «біологічної статі» і сприяння пропаганді одноставних шлюбів [14].

Зокрема, у січні 2018 р. Радою міністрів Болгарії було подано пропозицію до парламенту про ратифікацію Стамбульської конвенції. Однак таке рішення швидко засудили деякі урядові міністри, депутати парламенту, медіагрупи та громадські організації, припустивши, що Конвенція може призвести до офіційного визнання третьої статі та одноставних шлюбів, а тому вважається, що проблема домашнього насильства може бути вирішена лише адекватними болгарськими законами та вдосконаленням діяльності правоохоронних органів [15].

Зокрема, «Акт про захист від насильства в сім'ї» за законодавством Болгарії регулює права осіб, які потерпіли від насильства в сім'ї, визначає заходи захисту та процедури їх забезпечення. Аналізованим актом передбачені зобов'язання правопорушника не допускати насильства. У випадку, коли суд, виходячи з реальних обставин, вважає зазначену міру недостатньо дієвою, він може ухвалити рішення про тимчасове виселення особи, яка вчиняє насильство, зі спільного помешкання на обумовлений строк. При цьому суд може заборонити правопорушнику відвідувати помешкання, місце роботи та місця регулярного перебування потерпілої особи. Також судом ухвалюється рішення про місце тимчасового проживання дитини (дітей), виходячи виключно з їхніх інтересів. Крім того, суд вправі накласти на особу, яка вчиняє домашнє насильство, зобов'язання пройти курс реабілітаційних чи інших програм, спрямованих на профілактику домашнього насильства [4].

У Великій Британії кримінально-правова протидія домашньому насильству здійснюється відповідно до Закону «Про домашнє насильство», яким насильство в сім'ї визначається як будь-який випадок загрози, насильства чи жорстокого поводження (психологічного, фізичного, сексуального, фінансового чи емоційного) між дорослими, які є або були співмешканцями, або щодо членів сім'ї, незалежно від статі та сексуальної орієнтації [3]. Водночас передбачається дія і так званого «Закону Клер», за яким особа у будь-який момент може звернутися в поліцію з метою перевірки, чи має її партнер «насилницьке минуле». За таким запитом поліція зобов'язана провести спеціальну перевірку та за її результатами поінформувати заявника [16].

Україною було підписано Стамбульську конвенцію ще в 2011 р., але й досі її не ратифіковано, незважаючи на заклики ЄС та Ради Європи якнайшвидше розглянути це питання. Спроби її ратифікації, звичайно, були, однак зіштовхувалися із сильним опором частини парламенту та церкви. Уперше український парламент голосу-

вав з цього питання в 2016 р. і законопроект провалився: більшість депутатів вирішили, що в Конвенції містяться «норми, які не прийнятні для українського суспільства і української духовності», в тому числі поняття «гендеру». Друга спроба відбулася нещодавно, у травні 2020 р., коли Організація Об'єднаних Націй теж закликала Верховну Раду України прискорити процес ратифікації Стамбульської конвенції. Це сталося після того, як петиція про ратифікацію цієї Конвенції на сайті Офісу Президента набрала понад 25 тисяч голосів.

Загалом практика діяльності заходів протидії домашньому насильству в країнах, якими вже було ратифіковано та приведено у відповідність положення національного законодавства із Стамбульською конвенцією, свідчить про те, що цей міжнародний документ містить значно ефективніші механізми захисту людини, щодо якої здійснене насильство, ніж дія національних законів, тому що Конвенція закріплює фундаментальний принцип невідворотності кримінального покарання за різні прояви насильства, закликаючи не допускати виправдання таких кримінальних правопорушень звичаями, традиціями, упредженнями та іншими практиками, які ґрунтуються на ідеї неповноцінності жінки або на стереотипних ролях жінок та чоловіків у кожній державі.

Крім того, варто зазначити, що визначення гендерної приналежності в Стамбульській конвенції не підмінює поняття «стать» і суттєво відрізняється від інтерпретації критиків цього поняття. Відповідно до п.п. «с» ч. 1 ст. 3 Конвенції «гендер» визначено як соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків [1]. Поняття гендеру в Стамбульській конвенції закріплено тільки для того, щоб акцентувати увагу на неприпустимості будь-яких виявів дискримінації, у тому числі проявів насильства, до людей за гендерною ознакою. Разом з тим у Конвенції йдеться також про неприпустимість дискримінації за будь-якою іншою ознакою, як-от: статі, раси, кольору шкіри, мови, релігійних, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, належності до національної меншини, майнового стану, народження, сексуальної орієнтації, гендерної ідентичності, віку, стану здоров'я, інвалідності, сімейного стану, статусу мігранта чи біженця або іншого статусу (ч. 3 ст. 4 Стамбульської конвенції) [1]. Таким чином, цей термін ніяк не пов'язаний з руйнуванням сімейних цінностей, введенням третьої статі чи сприянням пропаганді одноставних шлюбів, а тому позиція більшості країн, які зволікають із ратифікацією, свідчить про звичайну неготовність боротися зі стереотипами, що є в суспільстві щодо домашнього насильства.

Висновки. Проведений аналіз іноземного та міжнародного досвіду запобігання та протидії домашньому насильству дає підстави стверджувати про необхідність прискорення Україною процесу ратифікації Стамбульської конвенції та приведення національних законів у відповідність із положеннями цього документа. Саме імplementація положень Стамбульської конвенції в національне законодавство дасть можливість удосконалити кримінальне, кримінальне процесуальне та адміністративне законодавство України з протидії насильству стосовно жінок і домашньому насильству. Це сприятиме запровадженню додаткових заходів, спрямованих на створення запобіжних, захисних і каральних кримінально-правових механізмів протидії різним формам насильства стосовно особи, яка стала жертвою цього, і водночас забезпечить відповідність законодавства України сучасним європейським стандартам у цій сфері та нагальним потребам українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська Конвенція) від 11.05.2011 URL: <https://rm.coe.int/1680093d9e> (дата звернення: 15.03.2021).

2. A framework for model legislation on domestic violence: Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Ms. Radhika Coomaraswamy, submitted in accordance with Commission on Human Rights resolution 1995/85. Alternative approaches and ways and means within the united nations system for improving the effective enjoyment of human rights and fundamental freedoms. Further promotion and encouragement of human rights and fundamental freedoms, including the question of the programme and methods of work of the commission / United Nations, Commission on Human Rights. E/CN.4/1996/53/Add.2. URL: <http://hrlibrary.umn.edu/commission/thematic52/53-add2.htm> (дата звернення: 15.03.2021).

3. Domestic Violence. Crime and Victims Act 2004. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2004/28/contents> (дата звернення: 15.03.2021).

4. За защита от домашното насилие: Закон Република България от 22.12.2009г. Българският правен портал. URL: https://www.mvr.bg/docs/librariesprovider24/default-document-library/%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD-%D0%B7%D0%B0-%D0%B7%D0%B0%D1%89%D0%B8%D1%82%D0%B0-%D0%BE%D1%82-%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B5.pdf?sfvrsn=4ac6be2e_0 (дата звернення: 15.03.2021).

5. Greater Protection in Cases of Domestic Violence. Information on the Act on Protection Against Violence. URL: https://www.bmjv.de/SharedDocs/Downloads/DE/Service/Formulare/Mehr_Schutz_bei_haeuslicher_Gewalt_ENG.pdf?jsessionid=0B7F536916C00BE6597375E03E9AA1D0.1_cid289?__blob=publicationFile&v=7 (дата звернення: 15.03.2021).

6. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2229-VIII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 15.03.2021)

7. Старчук О.В. Заходи запобігання та протидії домашнього насильства: український досвід в міжнародному контексті. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14). С. 83–87.

8. Loi n° 2006-399 du 4 avril 2006 renforçant la prévention et la répression des violences au sein du couple ou commises contre les mineurs. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000422042/> (дата звернення: 15.03.2021).

9. Code penal Republique de Francaise. URL: https://www.cjoint.com/doc/21_01/KAfpJ4NJHiU_codepenal.pdf (дата звернення: 15.03.2021).

10. Entwurf eines Gesetzes zu dem Übereinkommen des Europarats vom 11. Mai 2011 zur Verhütung und Bekämpfung von Gewalt gegen Frauen und häuslicher Gewalt. URL: <https://dip21.bundestag.de/dip21/btd/18/120/1812037.pdf> (дата звернення: 15.03.2021).

11. Kodeks karny. USTAWA z dnia 6 czerwca 1997 r. Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553. URL: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf> (дата звернення: 15.03.2021).

12. Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 29 lipca 2005 r. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/przeciwdzialanie-przemocy-w-rodzinie-17219697> (дата звернення: 15.03.2021).

13. Митник У.М. Кримінально-правова протидія домашньому насильству в окремих країнах Європейського Союзу. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2019. Том 3. С. 83–87.

14. Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/210/signatures> (дата звернення: 29.03.2021).

15. Решение на Конституционния съд на Република България, №13 от 27.08.2018. URL: <http://www.constcourt.bg/bg/Acts/GetHtmlContent/f278a156-9d25-412d-a064-6ffd6f997310> (дата звернення: 29.03.2021)

16. Закон Клер. URL: <https://angliya.com/2020/11/04/zakon-claire-domashnee-nasilie> (дата звернення: 29.03.2021).